

SOPHIE ELKAN

I tunneln

Ur *Skiftande stämningar* (1896)

Hon visste ej hur den kommit denna ömkliga ångest, som plötsligen gripit henne! Hon visste blott, att den var där, ångesten för färden i den långa tunneln, genom hvilken de måste resa för att från rivierans mattande, enerverande vårluft komma ut i den höga alpluften, som skulle vara så underbart lätt att andas och som nu var hennes hopp, såsom söderns sol varit det, då de i höstas drogo dit ned.

Vintern hade varit kall. Söderns sol hade ej varit dem god; det var därför den ej kunnat göra henne frisk. Och därpå hade dock både hon och hennes man så säkert hoppats, och läkaren hade ju nästan lofvat dem det.

Hon var ej sjukare än hon varit, då hon lämnade hemmet, tvärtom, hon hostade mindre, men hon var så oändligt matt och trött: hon orkade knappt gå öfver golfvet.

Doktorn sade, att det var denna sista tids sirocko och onaturliga hetta, som satt ned hennes krafter. Hon visste, att det var så, och hon önskade blott detta enda, att få resa därifrån för att få andas frisk, hög luft. Det var allt hon behöfde.

Flere och flere af de sjuke lämnade rivieran för hvarje dag. Hon märkte det af många tecken, hon såg det på de omsorgsfullt tillstängda luckorna i villorna näst intill och midt emot.

Hvad hon trånade att komma bort! Hon var så öfvertygad om att när hon väl var där på andra sidan bergen, skulle hon bli fullkomligt frisk, frisk som förr, innan lillan kom till.

– Mins du hur stark jag var? Men jag vill inte byta nu mot då, inte för allt i världen! Hon räckte den smala, heta handen åt mannen, som satt bredvid soffan, där hon låg, och nickade åt lillan, som lekte framför dem på golfvat.

Det hade dröjt så länge, innan lillan kommit, hon hade varit så passionerad efterlängtd, lyckan öfver hennes födelse hade varit så stor, att det ej kunnat vara tal om att skiljas från henne, när deras läkare ordinerade en vinter vid rivieran för att lillans mor skulle bli af med den envisa hostan, »som ingenting hade att betyda, men som man lika godt kunde göra sig af med först som sist».

Barnet hade varit deras sol denna vinter. En liten blek solstråle, men den mest lifgivande af alla.

Blott det att barnet var med gjorde den främmande bostaden i det främmande landet till ett hem.

Det kände de aldrig djupare, än då någon stackars mor af deras bekanta, kommen liksom de från fjärran land för att söka hälsa eller för att vårdas, bjöd sig in till dem för att se lillan klädas af eller badas, och med tårfyllda ögon och skälvande läppar böjde sig ned öfver henne.

Då bytte lillans föräldrar en blick, som tydligare än ord sade: »Gud vare lof, att vi ha vår skatt med».

Så hade vintern gått.

För länge sedan skulle de lämnat rivieran, om ej en ogynnsam vändning i den sjukas tillstånd inträdt och under flere veckor hindrat dem från att tänka på någon flyttning.

Under dessa veckor hade den sjukas tankar uteslutande varit upptagna af denna enda föreställning: »Kommer jag blott härifrån, blir jag frisk igen; det är luften här, som gör mig sjuk». Hennes ifver att få resa hade varit sjuklig äfven den.

Hvar morgon sade hon: »Jag är mycket bättre, nu kunna vi säkerligen bege oss af». Hvarje afton hade febern gripit henne och hållit henne kvar. Men hon förlorade icke hoppet. Hon var alltid stark, alltid beredd att göra det omöjliga.

Med den lungsigtigas envisa, hoppfulla tillförsikt var hon öfvertygad om att hon skulle vinna hälsa och krafter, om hon blott komme bort. Hon glömde, att hon lika feberaktigt iängtat dit ned. Hon glömde allt utom tanken på att därborta kunde man andas så underbart lätt. Men så hade denna ångest kommit öfver henne, ångesten för den långa, mörka tunneln? som skilde detta land från det andra — eller förenade detta land med det andra.

Hon hade naturligtvis alltid vetat, att de måste fara genom tunneln för att komma dit upp, men först nu, när stunden nalkades, kände hon en förlamande fasa för själfva färden.

Ständigt såg hon denna gapande mörka tunnelöppning framför sig, såg lokomotivet uppslukas af detta mörka svalg. Hon kände sig föras fram viljelöst, utan miskund och återvände i en kväfvande luft, som pinade hennes sjuka lungor, sammansnörde hennes strupe och gjorde det omöjligt att andas. Och ju längre och längre in hon kom, dess omöjligare skulle det bli.

Åh, det var förfärligt!

Hon satte sig upp med ett ångestskri. Ögonen voro glanslösa af fasa, kroppen skälfde af ångest.

Hennes man stod bredvid henne.

– Hur är det? Har du drömt?

– Ja, om det fasansfullaste som finns. Åh, älskade, rädda mig, rädda mig!

Han tog hennes darrande, feberheta hand i sin och kysste den.

– Du skall få se, att när vi väl komma härifrån blir det bra. Sirockovinden förstör oss alla, friska som sjuka. Känns det bättre nu?

Hon drog en djup suck.

– Åh, det var förfärligt! Ja det är öfver nu. I morgon kunna vi resa. Hon gjorde våld på sig för att ej plåga honom med sin ångest. Den var ju oundviklig denna resa genom tunneln, om hon ville komma dit upp. Och han hade sannerligen tillräckligt med oro, hon skulle spara honom denna. Han hade ju omsorger för dem alla, för henne, som var sjuk, för deras lilla barn och för den hjälplösa barnsköterskan de fört med sig hemifrån.

För hans skull sökte hon jaga bort ångesten, men den kom åter.

Hvarför var hon rädd att fara genom tunneln?

Därför att hon var rädd att dö.

Det var förfärligt att tänka på döden.

Från det ljusa solskenet, dagen och lifvet in i mörkret för att kvävas. Ångesten för tunneln och ångesten för döden växte tillsammans inom henne. De blefvo till en enda känsla af fasansfullt öfverväldigande skräck.

Han såg hur hon led. Han lade sin svala hand på hennes fuktiga panna och kysste hennes slutna ögonlock.

Ångesten vek för en stund, men den kom tillbaka under sömnlösa, feberfyllda nätter. Hon kämpade med den, hon vred sig under dess järnhand.

Alltjämt såg hon framför sig detta oöfverstigligt höga berg med den svarta öppningen långt nere. Tåget brusade alltjämt närmare, närmare in i mörkret, in i ångorna, som skulle kväfva henne.

Jag kväfs, jag kväfs!

Äntligen kom afresans dag.

Under uppbrottets jäktande hade hon glömt sin ångest. Hon kände endast lättnad vid tanken på att äntligen något gjordes för att hjälpa henne. Nu låg hon utsträckt i vaggonen, ombäddad af kuddar. Hennes man satt midt emot henne, hennes lilla flicka lekte i sköterskans knä framme vid fönstret. Barnet sträckte ut armarna efter de förbiskymtande träden, som stodo i rader, sammanbundna af vinrankor — det ena trädet, den ena girlanden efter den andra. Barnet råkade i förtjusning

öfver dem. Hon försökte förklara, att de höllo hvarandra i hand för att dansa, hon klappade i händerna och skrattade högt.

Modern nickade åt henne och försökte småle. Hon var för trött att känna och tänka. Hon såg endast som i en dröm det vackra landskapet skymta förbi: en leende trädgård nere i dalgången, den nyckfulla floden, som slingrade sig längs banan, än brusande och yster, än som en smal rännil, än uppdämd, så att stenbädden syntes, än åter bred och mäktig — en besvärlig flod, nejdens välsignelse och nejdens gissel, det var ej svårt att se — och de hvita landthusen, uppklätrade på kullarne, och de blå bergen med lätta skyar hvilande på topparne. Hvad naturen var rik och härlig och hur solen värmdde och lyst! Hvad lifvet var oändligt skönt och rikt! Och hon såg på mannen och barnet och hjärtat kändes, som om det skulle brista, tårarne trängde fram under de halfslutna ögonlocken. Allt detta, lifvet, lyckan var ännu hennes. Hon ville hålla dem kvar med sina yttersta krafter. Hon ville inte dö, hon ville inte dö!

Hon var så oändligt trött, att hon somnade in och sof länge. Sof, tills hon vaknade vid det, att konduktören öppnade dörren och ropade ett namn.

Hvar hade hon hört detta namn förut? Ingen skräckuppfylld dröm! — Hon lyssnade och hörde det nu om igen med stigande fasa:

Sista stationen före den stora tunneln!

Taklampan i deras kupé tändes. Hon hörde lamptändarens steg öfver deras hufvuden. Han gick från

det ena kupétaket till det andra och tände den lilla ömkliga lågan. Skulle den kunna lysa upp det långa mörkret därinne? Skulle den ens kunna brinna därinne, där det inte fanns någon luft?

Nu var skräcken åter öfver henne, dödsångestens förlamande, hopplösa, skräck. Vid en krökning af banan såg hon tunnelöppningen framför sig.

Med ett doft stönande sjönk hon tillbaka.

Ännu en sekund, och de skulle vara därinne. Hon ville skrika, att de måste stanna, att hon ville ut, att hon ej ville fara dit in för att kvävas, men hon fick ej fram ett ljud.

Lokomotivets hvisselpipa ljöd länge och genomträngande. Det föreföll henne som om den aldrig skulle upphöra. Det var ingen vanlig hvissling, det var som gäfvde den luft och ljud åt alla dessa instängda människors fasa öfver att föras in i detta allt uppslukande, obekanta mörker. Det lät som ett vansinnigt, ursinnigt smärtans och ångestens skri, som aldrig ville sluta.

Hon trodde det skulle göra henne galen. Med fasansfull visshet kom den tanken öfver henne: »Äfven om jag kunde skrika, så skulle jag ej bli hörd öfver detta skri, genom detta skri».

Nu, nu voro de därinne. Köken från lokomotivet, hvilken sammanträngdes i den trånga öppningen, höljde in dem som i en svepskrud. Detta hvita, tjocka rökmoln var allt hvad man kunde skönja. Nu försvann också det, uppslukadt af mörkret. Allt längre och längre in foro de, allt tyngre och mera svafvelmättad blef luften. Och bullret! Det skrällde och hväste därinne, som om tusen tåg mött

hvarandra, farit efter hvarandra, förbi hvarandra inne i berget. Dånnet kom uppifrån, nedifrån, från väggarna. Det växlade i ljud och styrka, men det var allt igenom fasansfullt. Ibland kändes det, som om lokomotivet skyndade på, släpande efter sig sin rasslande vagnslast, det var som sökte det snarast möjligt komma ur detta mörker och denna tjocka, kvalmiga luft. Men det värsta, det förfärligaste af allt var, att ibland saktade det af, som om det hållits kvar af osynliga händer, som om det ej orkade kämpa sig fram längre. Skulle det stanna här — härinne? Store Gud, om det stannade! —

Hon var halft vansinnig af skräck. Hjärtat klappade högt uppe i hennes strupe.

Det stannar bestämdt? Hon tyckte, att bullret plötsligt upphörde. Hon hörde ej något annat ljud än ett brusande i sina öron. Detta var det förskräckligaste af allt.

Men tåget stannade icke. Lokomotivet sträfvade alltjämt frustande uppför tunnelns stigning, åter hördes det som om andra tåg farit förbi med skrällande, hväsande, hvinande ljud. Och luften! Svafvelångorna kändes allt tyngre. Hon hostade krampaktigt.

Detta var döden.

Plötsligt kände hon en svag tryckning mot sitt knä. Fönstret hade glidit ned, och sköterskan, som höll på att draga upp det, hade ställt barnet från sig på golvet. En stund hade det stått till hälften stödt mot moderns knä, utan att denna märkte det.

Vid en oförmodad ryckning, som tåget gjorde, höll lillan på att förlora balansen. Hon blef förskräckt och grep

efter moderns skälvande hand. Modern fattade halft medvetslöst om barnahanden och höll den fast i sin. Hennes hjärta klappade så häftigt, att hon knappast visste hvad hon gjorde. Men den lilla handen släppte hon ej. Hon höll den fast i sin, så att den lilla ej skulle falla.

Hur gräsligt var det icke härinne! Hur gränslöst hjälplösa voro de ej, mannen, barnet, alla, alla som fördes framåt i detta mörka okända. Den lilla handen sökte ej vrida sig lös, men hon höll den ändå fast som en fånge, hon omslöt den som i förtviflan. Den låg så varmt och tryggt i hennes som en skälvande fågelunge i sitt näste, så lugnt och förtröstansfullt, som endast en barnahand ligger i moderns hand, viss om att denna hand vill och kan skydda och hjälpa.

Men nu som ofta i lifvet var det barnets hand, som höll modern uppe.

Detta, att ha något att hålla fast vid i mörkret och under ångesten, fyllde hennes inre med en underbar känsla af lugn, af trygghet och frid. Helt visst var det något mycket bräckligt och svagt, men den kändes som ett stöd, en hjälp, denna lilla hand, som låg i hennes, så trofast som förstode den hvad den skulle bära henne öfver. Och allt blef småningom bättre. Pistongen slog och dundrade alltjämt, men hon hörde nu, att allt bullret kom från deras eget tåg, att det ej var ett annat, som kom emot dem. Tills nu hade hon ej vågat se mörkret, utan legat med tillslutna ögon. Nu öppnade hon dem. Det var inte så fruktansvärdt mörkt, som hon föreställt sig. Med korta mellanstunder brusade tåget förbi något genomsprängdt galleri, och lyktor till

höger och venster angåfvo hur lång vägsträcka de redan tillryggalagt. Hon hade en dunkel förnimmelse af att det värsta var öfver. Tåget tycktes gå hastigare och jämnare. Lampan lyste ej så illa, som hon trott den skulle göra. Hon kunde se allt i kupén, till och med groparna i den lilla hand, som låg i hennes.

Hon böjde sig fram, lyfte handen och lät den stryka öfver sina läppar.

Ja, det var en tung luft härinne, men inte så kväfvande som hon trott. Medan den lilla handen låg öfver hennes mun, kändes det så underbart lätt att andas.

Känslor och förnimmelser, för drömlika och obestämda för att vara tankar, sänkte sig ned öfver henne och med dem en oändlig frid, ett aldrig anadt lugn.

Det var som om kampen vore öfver — som om hon gått igenom dödsskuggans dal, som om hon redan vore död. En hand hade hållit henne uppe, när hon från solen och lifvet färdades in i skuggornas dal. Det var som om all ångest och fasa vore försvunna, sedan hon gripit om detta stöd. Det var ej längre en liten svag, hjälplös barnahand, som sökte hjälp och stöd hos henne — det var som om den hand, som höll hennes, ville och förmådde hjälpa och bära henne öfver mörker och kval och död och förgängelse.

Den hade burit henne öfver.

Hon lade barnets hand på sitt hjärta.

Det klappade ej mer brusande häftigt. Det var så underbart lugnt och stilla.

Bullret ljöd ej längre instängdt och hemskt, det lät lättare, liksom befriadt.

När hon åter öppnade ögonen såg hon, att det började ljusna.

Var det möjligt, ljusna?

Tåget brusade allt närmare emot detta ljusa. De hade hunnit genom tunneln.

En frisk, stark luft slog henne till mötes. Hennes man hade öppnat fönstret.

Från platsen, där hon låg, skönjde hon några höga, snötäckta alptoppar, öfver hvilka en rosenfärgad dager hvilade. Bergen sågo ut, som om de voro upplysta nedifrån. Det var som ett himmelskt landskap, det var öfverjordiskt skönt. —

Men med denna syn och med denna vindstöt kom ej, som hon väntat, känslan af att hon skulle bli frisk.

En stilla förnimmelse sänkte sig i stället ned öfver henne, förnimmelsen af att denna starka luft var för de starka, vissheten om att den skulle döda henne.

Men fasan för döden hade vikit. Hon kände som nyss därinne, att kampen och striden voro öfver, kände, att hon skulle somna in med en mäktig och kärleksfull hand i sin, en hand, som skulle hjälpa henne öfver de fasans stunder, hvilka väntade henne, som skulle föra henne igenom ångest och kval och skräck och smärta, så som hennes lilla barns hand fört henne igenom nu.

Därinne i tunneln hade hon lärt sig att dö.